

Geen blauwdruk voor ideale huisvesting kalveren

Natuurlijke of mechanische ventilatie in de stal of juist het buiten grootbrengen van de jongste kalveren in eenlingboxen of iglo's. Dé ideale generieke huisvesting voor kalveren bestaat niet. Maatwerk is altijd noodzakelijk. Wel zijn specialisten het erover eens dat het ligbed in groepshokken vaak te vochtig is. De oorzaak? Te weinig stro en een te hoge bezettingsgraad.

TEKST JELLE FEENSTRA EN SJOERD HOFSTEE

De opfok van kalveren krijgt de laatste jaren duidelijk meer aandacht dan voorheen. Optimale verzorging van de jongste dieren wordt steeds meer gemeengoed op het melkveebedrijf. Zeker met de komst van het fosfaatrechtenstelsel is die extra aandacht en bewustwording goed te begrijpen. De noodzaak om scherper te selecteren in het aanhoudingspercentage wordt op veel melkveebedrijven echt gevoeld. Naast voeding is het vooral de huisvesting die de aandacht opeist. Mechanisch geventileerde kalverstallen waren tien jaar geleden nog amper zichtbaar op melkveebedrijven, maar maken duidelijk een opmars. Daarnaast vinden er onder andere bij de eenlingboxen de nodige innovaties plaats. Hoe dé ideale generieke kalverhuisvesting eruitziet? Die bestaat niet, stellen verschillende specialisten. Want wat voor het ene melkveebedrijf een passende oplossing blijkt, hoeft dat voor een ander melkveebedrijf absoluut niet te zijn.

Budget en bedrijfsgrootte van belang

‘Ik kan echt geen voorkeur uitspreken als ik mag kiezen tussen een mechanisch geventileerde stal of eenlingboxen of iglo's buiten plaatsen’, zegt Marjolein Feiken van Valacon. Zij begeleidt verschillende studiegroepen bij jongveeopfok. ‘Als je de keuze hebt om zaken te veranderen en te verbeteren, hangt de voorkeur natuurlijk af van het budget, maar bijvoorbeeld ook van de bedrijfsgrootte. Beide systemen kunnen prima functioneren, dat zien we ook terug in de praktijk.’

Haar visie wordt ondersteund door Aagje Boersema-Kramer. Zij werkt als praktiserend dierenarts en daarnaast als zelfstandige voor het bedrijf JongveeCoach. ‘Voor de ideale kalverhuisvesting bestaat helaas geen blauwdruk. Het hangt naast budget en bedrijfsgrootte ook af van hoe een eventuele stal kan worden geplaatst ten opzichte van andere gebouwen. Dit heeft veel impact op hoe de ventilatie kan worden gereguleerd.’

Aagje Boersema: '60 procent van kalveren ligt te vochtig'

Hoewel de aandacht voor kalveropfok de laatste jaren toeneemt, vinden specialisten dat er op veel bedrijven nog wel het een en ander te verbeteren valt. Dan gaat het om ventilatie en voorkomen van stress en overbezetting, maar ook om het gebruik van voldoende stro. 'Eigenlijk is een droog ligbed met stro het allerbelangrijkste. Zeker in de eerste weken', zegt Wiebe Veenstra. 'In de

praktijk gaat het in de eenlingboxen of iglo's meestal nog wel goed tot redelijk goed, maar zien we best vaak groepshokken waar dat onder de maat is. Ook hokken waar het op het oog goed lijkt, zijn heel vaak te nat. Je kunt dat makkelijk testen door zelf het hok in te gaan en op je knieën te gaan zitten. Als die nat worden, liggen de kalveren natuurlijk ook niet droog en comfortabel. Het ontbreken van

voldoende thermocomfort maakt kalveren heel kwetsbaar.'

Aagje Boersema-Kramer onderschrijft de bevindingen van Veenstra: 'Bij het onthoornen van kalveren komen we vaak in het hok. Dan valt het op dat veel hokken inderdaad niet droog zijn. Ik schat in dat op 60 procent van de bedrijven dit het geval is. Dat is echt een aandachtspunt voor veel veehouders.'

Boersema-Kramer geeft daarbij aan een persoonlijke voorkeur te hebben voor natuurlijke ventilatie ten opzichte van mechanische. 'Beide systemen kunnen goed functioneren, maar ik zie onderweg naar mijn smaak nog te vaak dat mechanisch geventileerde stallen niet optimaal functioneren.'

Overdrukbuiventilatie

Wiebe Veenstra is als specialist in huisvesting en ventilatie voor jonge kalveren werkzaam bij Vetvice Stallenbouwadvis. Hij adviseert ook overdrukbuiventilatie aan te brengen in de stal. 'Onze ervaring is dat de luchtverdeling bij overdrukventilatie te vaak niet goed is.'

Veenstra licht toe dat bij overdrukbuiventilatie een buis of slurf met een specifiek gatenpatroon zo wordt gemonteerd dat de inkomende frisse lucht op een hoogte van 1 tot 1,20 meter boven het ligoppervlak van het kalf een maximale snelheid heeft van 1 kilometer per uur. 'Je moet er daarbij rekening mee houden dat door opstrooien het ligoppervlak enigszins omhoogkomt.' De veehouder kan de luchtverdeling zelf controleren door in het hok te gaan zitten, stelt Veenstra. 'Je moet wel frisse lucht ervaren, maar niet kunnen aanwijzen waar die vandaan komt. Kun je dat wel, dan spreek je van tocht.'

Rookproeven slechts momentopname

Bij zowel mechanische als natuurlijke ventilatie moet voldoende luchtverversing optreden. 'Zeker als er een zolder boven de kalveren zit, is dat niet altijd op orde. In stallen waar het niet lekker loopt met de opfok zie je eigenlijk altijd dat er óf te weinig lucht inkomt óf juist een te snelle verversing optreedt', licht Marjolein Feiken toe. Een goede graadmeter voor voldoende luchtverversing is volgens haar het niet kunnen ruiken van ammoniak. 'Als melkveehouder kun je zelf testen hoe goed de luchtverversing in de stal is door rookpakketjes te bestellen en die af te steken', zegt Feiken.

Boersema-Kramer ondersteunt die opvatting, maar Veenstra is sceptisch over rookproeven. 'Ik ben er geen fan van, omdat het in de praktijk vaak één keer wordt gedaan en daar wordt dan van alles aan opgehangen. Zeker bij natuurlijke ventilatie is één keer

Een kleine groepsgrootte verdient de voorkeur

een rookproef doen een momentopname. Wil je het wel goed doen, dan moet je de test meerdere keren uitvoeren bij verschillende windsnelheden en windrichtingen.'

Buiten meer voeren

Het buiten grootbrengen van de jongste kalveren in iglo's of andere eenlingboxen wordt door veel melkveehouders toegepast en krijgt ook de steun van de specialisten. 'Mits je hokjes goed uit de wind plaatst, is het qua ventilatie en hygiëne natuurlijk prachtig om de jonge kalveren in de buitenlucht op te fokken. Plaats je ze onder een afdak, dan is het ook voor de verzorger bij minder goed weer prima te doen', zegt Feiken. 'Houd er alleen wel goed rekening mee dat al onder de 15 graden Celsius een kalf minder goed haar warmte vast kan houden. Dat kun je goed ondervangen door extra voer te verstrekken, maar voor een optimale groei moet je daar dan ook wel echt naar handelen.'

Boersema-Kramer en Veenstra delen haar visie op dit onderdeel. Veenstra stelt zelfs dat hij persoonlijk het buiten opfokken van jonge kalveren in iglo's als ideale huisvesting ziet voor de allerjongsten.

Eenlingbox en groepshok ineen

Inmiddels staat ook bij de eenlingboxen de innovatie niet stil. In Nederland brengen onder andere Schrijvers Stalinrichting en CalfOTel verrijdbare eenlingboxen op de markt waar de schotten tussenuit kunnen worden gehaald. Hiermee transformeren ze in

één keer tot groepshokken. Aagje Boersema-Kramer is er positief over, omdat het een all-in-all-out-principe betreft, tenminste voor een aantal weken. 'Dat dezelfde kalveren bij elkaar blijven én een heel aantal weken niet hoeven te worden verplaatst, is een pre van zo'n systeem. Het verplaatsen van kalveren of in een andere groep zetten zorgt altijd voor stress. Vaak leidt dit tot minder weerstand en een tijdelijke dip in de groeicurve.'

Wel is Boersema-Kramer kritisch op de aanmoediging van verkopers van dit type boxen om de dieren tot aan spenen – zo'n drie maanden oud – in deze boxen te houden.' Ze pleit bij groepshuisvesting voor minimaal 4 vierkante meter ruimte per kalf. 'Met kalveren tot drie maanden oud in zo'n eenlingbox-systeem zonder tussenschotten lukt je dat denk ik lang niet.' Wiebe Veenstra vult haar aan: 'Tot een leeftijd van zes tot acht weken oud is het prima, daarna lijkt de ruimte mij te klein. Voor veehouders die met een drinkautomaat werken, is dit type huisvesting echter niet praktisch.'

Hoge bezettingsgraad nadelig

Een kritische factor bij huisvesting van jonge kalveren is de bezettingsgraad. Boersema-Kramer: 'In de praktijk zien we gewoon meer en vaker problemen bij een hoge bezettingsgraad in de hokken. Vijf of zes kalveren in een hok is mooi, maar daarboven worden de groepen al snel te groot om ze te monitoren. De infectiedruk neemt ook sterk toe naarmate de groepsgrootte uitbreidt.'

▲
Opfok buiten is wat hygiëne betreft heel goed, maar al bij minder dan 15 graden is het nodig om extra voer te verstrekken

Eelco Zandvliet: ‘Het ruikt nu altijd fris in het hok’

Eelco Zandvliet heeft in Langezwaag een bedrijf met 130 melkkoeien en tussen de 100 en 110 stuks jongvee. De opfok van de kalveren liep op zijn bedrijf tot twee jaar geleden niet. ‘Ik kreeg ze wel groot, maar met gebruik van te veel antibiotica en te veel stress voor de boer.’ Hij besloot daarop de huisvesting van de kalveren drastisch aan te pakken. De

kalveren stonden in twee groepshokken op stro in de werktuigenberging. Te vaak stond de westenwind hinderlijk op de open kant van het gebouw en viel de wind erin of tochtte het. Ook ventileerde het hok in sommige hoeken niet goed. ‘Daarbij werkte ik met één drinkautomaat waar kalveren van twee weken tot drie maanden oud bij liepen. Voor de jongste kalveren was dat geen goede situatie.’ Zandvliet haalde na overleg met Vetvice de werktuigen uit de loods en creëerde op de vrijgekomen ruimte twee extra strohokken. Aan de voorkant van het gebouw werden schuifdeuren gemonteerd en het hok blijft nu eigenlijk altijd, op heel warme dagen na, helemaal dicht. Schone frisse lucht wordt door overdrukventilatie binnengehaald en door een open nok kan de lucht weer uit het gebouw en zo verversen. ‘Het ruikt nu altijd fris in het hok, dat was voorheen wel anders’, vertelt Zandvliet. ‘De drinkautomaat heb ik op

non-actief gesteld en ik ben overgegaan op drinkbars, waarbij ik nu volle melk voer.’

In totaal werkt Zandvliet nu met vier strohokken. ‘De kalveren schuiven steeds door. Ik had anders drie drinkautomaten moeten installeren, dat vond ik te duur.’

Op het moment zijn de eerste drie groepen, die nog melk krijgen, verdeeld in twee groepen van zes en een groep van vijf kalveren. ‘Die kleinere groepen werkt ook veel beter voor het overzicht. Schurft kwam eerder vaak en veel voor, maar nu eigenlijk niet meer. Dat komt volgens mij ook door een beter klimaat.’ Veel stro kost deze manier van huisvesten wel, want onder de loods zit geen kelder voor de opvang van mest en urine. Maar veel stromest heeft ook wel voordelen. ‘Stromest is goed voor de bodem. En een nieuwe mestput bouwen onder dit gebouw zou ook weer serieus geld kosten en extra muggen aantrekken.’

Marjolein Feiken deelt die mening volledig. ‘Voorals er gewerkt wordt met drinkautomaten, is de verleiding groot om de groep uit te breiden. Een automaat kan technisch wel 20 dieren per box voeren. Maar het overzicht over de kalveren wordt minder, de infectiedruk stijgt én de concurrentiedruk neemt enorm toe.’ Of dat laatste niet een voordeel kan zijn voor de kalveren om ze te laten ‘harden’? ‘Nee, ik heb helemaal niets met dat soort theorieën. Hoe beter je de jonge kalveren verzorgt, hoe beter dat voor ze is. Daar moet je dus op inzetten.’ Wat Veenstra betreft verhuizen de kalveren nadat ze twee weken in eenlinghokken worden gehouden naar groepshokken van maximaal zes tot acht dieren om dan minimaal de eerste zes levensweken volledig op stro te blijven. Daarna kunnen ze wat hem betreft prima doorschuiven naar een tweevloersysteem met stro en roosters. ‘Ik raad aan zo’n tweevloersysteem niet vóór een leeftijd van anderhalve maand toe te passen. Zo leg je de kalveren in die eerste levensperiode letterlijk en figuurlijk zo weinig mogelijk in de weg.’

Tot half jaar op stro

Na spenen, op circa drie maanden, ziet Veenstra de kalveren liefst nog minimaal ruim een maand op gedeeltelijk stro blijven voor ze in de ligboxen komen. Ook Marjolein Feiken en Aagje Boersema-Kramer pleiten ervoor om kalveren tot vijf of zes maanden in een groepshok op stro te huisvesten. ‘Pas na een half jaar is de pens van een kalf volledig ontwikkeld en kan het dier de warmte veel beter zelf vasthouden’, licht Boersema-Kramer toe. ‘Groeps- en hokwisselingen tegelijkertijd met het spenen zijn daarbij af te raden. Dat is vragen om stress en problemen.’

De JongveeCoach voegt daaraan toe dat de echte valkuil ligt in de juiste voeding van droge koeien. ‘Wij kunnen van alles en nog wat bespreken over optimale huisvesting en dat is ook beslist van belang. Maar een goede voeding van de droge koe met voldoende eiwit zorgt voor een goede ontwikkeling van de darmen van het kalf en een goede biestkwaliteit, waardoor er voldoende weerstand in het kalf komt. Indien dit niet het geval is, sta je al met 1-0 of zelfs 2-0 achter. Dan kun je nog zo’n mooie en goed werkende jongveeststal bouwen, aan de bron moet het eerst goed gaan. Anders is het dweilen met de kraan open.’

Bij overdrukventilatie zuigt een ventilator schone lucht de stal in

